

# **AKI konverentsi „Veebikäitumise piiramatu vabadus vs riskid“ arutelude kokkuvõte**

29. jaanuaril 2009 korraldas Andmekaitse Inspeksioon konverentsi, kus erinevad arvamused arutlesid veebikultuuri problemaatika ning õigusliku regulatsiooni küsimuste üle. Toimus ka kaks arutelupaneeli, mille käigus sai kuulda huvitavaid ja asjakohaseid sõnavõtte ning esinejatele esitati terve rida intrigeerivaid küsimusi. Arutelupaneelide moderaatoriteks olid Ken-Marti Vaher ja Ülle Madise.

Osalejate sõnavõtted on ruumisäästlikkuse eesmärgil toimetatud ning lühendatud.

*Arutelude üheks tõsisemaks teemaks oli seksuaalse ahvatlemise probleem internetis. Ken-Marti Vaher uuris, kas selle teema puhul on Eestil olemas võrdlusmoment teiste Euroopa riikidega ning kui tihti jõuavad sellised juhtumid lastekaitsjateni.*

**Lastekaitse Liidu president, Euroopa Parlamendi liige Katrin Saks:** Probleemi ulatust on küllalt raske hinnata, kuna seda on väga keeruline uurida. Hiljutine USA-s läbi viidud uurimus näitas, et hirmud on suuremad kui tegelikkus, ning et reaalseid juhtumeid on üksikuid ja probleem ei ole massiline. Samas täpsed andmed siiski puuduvad.

**Lastekaitseliidu esindaja Kerli Kuusk:** Meieni on jõudnud pigem üksikud juhtumid, reaalse juhtumi ilmnemisel pööratakse pigem politsei poole, kellel peaks teemast ka täpsem ülevaade olema.

**Ken-Marti Vaher: Kuidas lapsi siis kaitsma peaks ning kas on ehk probleeme ka Eesti sellealases õiguskorras?**

**Katrin Saks:** Parimaks kaitseks on ikkagi probleemi teadvustamine. Seadusandluses ma probleemi ei näe, pigem on küsimus selles, kuidas probleemi ära tunda.

**Suhtluskeskkonna rate.ee looja Andrei Korobeinik:** Ka seadusandlus on Eestis puudulik, kuna nt 40a mehel ei ole keelatud käia kohtingul 12a tütarlapsiga – USA-s on vastav seadusandlus täpsemini reguleeritud. Mina näen samuti lahendusena teavitust, eelkõige laste teavitamist internetist leiduvatest ohtudest.

**Tallinna Ülikooli R-keskuse juhataja Tiina Hiob:** Internet ei ole selliste halbade soodumustega inimesi maailma juurde tekitanud – nad on kogu aeg olemas olnud, kuid nad on paljuski oma tegevusega internetti kolinud, kuna seal on neid oluliselt raskem ära

tunda kui reaalses maailmas, kus neid juba üldjuhul osatakse ära tunda. Ka mina jätkaks seadusandluse puutumata, kuna seadusega neid inimesi ära pole võimalik keelata.

**Ken-Marti Vaher:** Viimasel ajal võib olla tekkinud mulje, et selliseid juhtumeid on juurde tekkinud, kuid pigem on siin küsimus selles, et neid probleeme on hakatud avalikkuse ette tooma ning neile on hakatud rohkem tähelepanu pöörama.

**Moderator Ülle Madise:** *Kas sisu autori vastutus on üldse vajalik, või tuleks minna seda teed, et ei tuleks keelata sellist käitumist, mida mõistliku arusaama kohaselt kaasaja ühiskonnas taluda tuleb?*

**Küsija saalist, Eero Raun:** *Kas internetis kellegi erablogis esitatud laimu vastu on võimalik välja astuda vaid laimataval või saaks seda teha ka keegi teine (nt mõne inimgrupi õiguste eest võitlemisega tegelev organisatsioon)?*

**Kohtunik Ele Liiv:** Meie õiguse kohaselt saab isiku õiguseid kaitsta vaid isik ise.

**Viljar Peep:** Seadus annab inspeksioonile õiguse tegutseda nii avalduse alusel kui ka omal algatusel. Reeglina reageeritakse aga ainult siis, kui laimatud isik seda ise taotleb.

**Katrin Saks:** *Minus tekitas kahtlusi eelnevalt Delfi tegevjuhi Andrus Raudsalu välja käidud number, mille kohaselt laimavaid kommentaare on koguhulgast (15 000 päevas) vaid u 1%, kuid laimavate kommentaaride kohta märku andmist oluliselt rohkem, ca 2000 tk päevas.*

**Andrus Raudsalu:** Märku andmiste suur arv ei tähenda, et ka laimavaid kommentaare sama palju oleks. See tähendab pigem, et inimesed on laimavast kommentaarist märku andes aktiivsed ning nii koguneb ühe laimava kommentaari juurde mitu märguannet enne, kui kommentaar maha võetakse. Samuti esineb märguannete juures palju emotsionaalseid nõustumisi või mittenõustumisi, st laimava kommentaarina võidakse üles anda nt ka kommentaar „Andrus Ansip on tubli“.

**EPL-i ajakirjanik Aivar Ilves:** *Nii palju kommenteerimisest, kuid hiljuti juhtus ohtlik pretsedent, kui juba mindi artiklite kallale. Ma ei süüdistata nüüd inspeksiooni, kuid ilmselt on siin mingi arusaamatus. Nagu mäletan, siis vaidlus taandus sellele, et üks ametkond otsustas, kes on avaliku elu tegelane ja kes ei ole. Kui minna laiemaks, siis mistahes poliitik võib mingi hetk lahkuda poliitikast ja nõuda, et kõik teda puudutavad artiklid tuleks ära koristada igalt poolt.*

**AKI peadirektor Viljar Peep:** Seadus annab õiguse nõuda oma andmete avaldamise lõpetamist. Sealjuures meediale on tehtud seaduses erisus, mis puudutab eraelu riivamist, kui selleks on ülekaalukas avalik huvi ja järgitakse ajakirjanduseetika nõudeid.

Ülekaalukas avalik huvi on hinnanguline mõiste, mille hindamiseks või kaalumiseks on seadusandja pädevuse andnud AKI-le, alternatiivina oleks hindajaks kohus. Konkreetse kaasuse osas otsuse langetamine oli AKI jaoks raske ülesanne, millega seoses jagunesid hinnangud ja arvamused kaheks. Lõpliku otsuse langetamisel lähtuti seisukohast, et tegu oli puhtalt inimese eraelu käsitleva persoonilooga. Tegemist oli terve mõistuse kohaselt hinnates igasuguse poliitilise ja sotsiaalse mõjuta isikuga ehk tavalise reakodanikuga. Sellest lähtuvalt tehti ettekirjutus avaldamine lõpetada.

**Ülle Madise:** Mina isiklikult olen teist meelt, kuivõrd seal on ka teine pool, mis ütleb, et avaldamine tuleks lõpetada juhul, kui jätkuv avaldamine ülemääraselt rikub isikuõigusi ja minu arvamuse kohaselt inimesel, kes on ennast sidunud erakonnaga ja olnud selle esimees ja kandideerinud ka valimistel, ei saa olla mingit õigustatud huvi nende andmete kõrvaldamist taotleda, kuivõrd selle info jätkuv avaldamine ei saa kuidagi kahjustada ülemääraselt tema õigusi.

**Lühike kommentaar rahvusringhäälingu ajakirjanduseetika nõunikult Tarmu Tammerkilt:** Tänapäeval on kõik inimesed rohkem avaliku elu tegelased, kui nad seda varem olid – see on seotud asjaoluga, et suhtlusvõimalused on tänapäeval oluliselt laiemad ning aktiivsemas kasutuses, kui nad olid varem. Nõustun Andrus Raudsaluga selles osas, et üldiselt toimib iseregulatsioon internetis küllaltki hästi ning inimesed tänapäeval juba ise näevad, et internetis enam ei tohi teha nii, nagu veel 5 aastat tagasi arvati, et võib. Kodanikuühiskonna areng on kaasa toonud selle, et pressinõukogus on tõsiselt arutlusel võimalus anda rohkematele inimestele ja organisatsioonidele õigus esitada kaebus. Näiteks suitsiidi teinud inimesel ei ole endal võimalik kaebust esitada, kuid selleteemalised lood ning kommentaarid võivad sellegipoolest haiget teha tema lähedastele.

**Justiitsminister Rein Lang:** Üks tähelepanek teemal, mis tuli jutuks ka kohtunik Ele Liivi ettekandes. USA-s on piiramatu väljendusvabadus, see on USA konstitutsiooni esimene parandus. Kuid USA-s on ka piiramatu kahjude hagemise võimalus. Kui keegi leiab, et tema väarikust on solvatud, siis võib ta laest võtta numbri ning öelda, et just nii palju läks maksma tema solvamine. Meie regulatsioon aga tuleneb Kontinentaal-Euroopa õigusruumist ning meediat reguleeriv seadusandlus tuleneb Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklist 10, mis seab viis võimalust piirata absoluutset sõnavabadust. Meil on kasutusel ka sellised mõisted nagu „mõistlikus määras“ jne, mis on paljuski omased nimelt *case-law* õiguskultuurile. Seaduses ei saagi selge sõnaga ära määratleda, kas koolilõpupidude või sünnipäevade pildid on avaldatavad ilma isikunõusolekuta või mitte, need küsimused on lahendatavad juhtumipõhiselt ja see on omane just meie õiguskultuurile. Kui me läheme edasi sellise juhtumipõhise loogikaga, nagu meil isikuandmete kaitse seaduses täna on, siis tõenäoliselt peaksime me üle vaatama ka võlaõigusliku poole, mis täna seab väga selged piirid varaliste kahjude välja mõistmisele. Isiklikult pooldan ameerikalikku lähenemist, mille kohaselt kehtiks

absoluutne sõnavabadus, aga ka absoluutne vabadus nõuda kahjude hüvitamist väga suurtes määrades. Sellisel juhul läheks küsimus eraõiguslike vaidluste peale ning varem või hiljem saaks need asjad korda. Lõpetuseks tooksin näite ühest BBC intervjuust Iraani endise šahhiga, mille käigus šahh oli samuti imestunud, et miks see inimõiguste küsimus nii tähtis on, neid probleemseid juhtumeid on ju vaid 1% kõikidest juhtumitest. Selle peale oli ajakirjanik küsinud, et kas see pole see koht, kus ka üks juhtum oleks liiast? Kui jutt on inimõiguste kaitsmisest, siis on tõepoolest ka üks juhtum ja üks protsent liiast.

**Ülle Madise:** *Kuidas realiseerida sisu autori vastutust ning kui hea tõendusmaterjal üks IP-aadress üldse on?*

**Viljar Peep:** Õigus nõuda andmekaitsejäreelvalve asutuselt nt enda kohta tekitatud libaidentiteedi kustutamist tekib siis, kui vastava keskkonna teenusepakkuja ei ole reageerinud – teiste sõnadega peab portaali pidaja olema teadlik, et tema keskkonnas on toimunud nii- ja naasugune väärjuhtum ja inspeksioon reageerib alles peale seda.

**Andrus Raudsalu:** Nii see tänapäeval toimibki, ning Delfi võitleb selle eest, et toimiks mehhanism: kui on teatatud, siis langeta otsus ja võta maha – või ära võta ja vastuta. Siinkohal nõustun hr justiitsministriga, et ka üks halb kommentaar on halb. Tegelikult need halvad kommentaarid ei too kasutajaid juurde, vaid pigem viivad kasutajaid ära.

**Ülle Madise:** *Ära nii kindel ole, ma olen kuulnud, et see on meelelahutus teiste arvelt.*

**Andrus Raudsalu:** Mina ei usu, et inimesed tahavadki näha ainult solvamist ja pori loopimist – ning kui see nii peaks olema, siis pole tegu enam interneti- või meediaettevõtete probleemiga, vaid väga sügava ühiskondliku probleemiga, millega tuleks tegeleda siis ka vastavalt. IP-aadresside säilitamist ja nende väljaandmist on Delfi juba aastaid praktiseerinud, on neid alati nii politsei kui kohtu nõudmisel välja andnud ja nende kaasuste käigus, mis on kohtuni jõudnud, on kommenteerija enamasti IP-aadressi järgi ka tuvastatud.

**Liia Hänni:** *Hommikuses ettekandes prof. Sutrop andis väga selge retsepti. Loomulikult inimene ise vastutab oma sõnade eest. See ei tähenda, et inimene peaks ilmtingimata kõike oma nime all ütleva, pseudonüüm on loomulik, aga kui tõesti see sõnumi sisu on pahatahtlik ja õigusvastane, kuidas siis inimene vastutama panna? Tuletaksin meelde ka meie noorte osalejate ettepanekut, et peab olema võimalus end identifitseerida, et portaalipidaja saaks vajaduse korral öelda, kes on portaali kasutaja.*

**Andrus Raudsalu:** Sarnane lahendus on Delfis juba väljatöötamisel ning koostöös Tallinna Ülikooliga on esitatud ka EAS-ile taotlus, mille üks osa on see, et luua ühtne infrastruktuur identiteedi hoidmiseks.

**Järgmine küsija oli riigikogu liige Silver Meikar, kes mõne sõnaga kommenteeris ka eelnevaid sõnavõtte:** Rääkides 1% vastuvõetamatusest, siis sama argumenti on ka mujal kasutatud – näiteks meelevaldustel on alati 1% inimesi, kes tahaksid kohe hakata kiviga viskama, kuid sellisel juhul ei saa ju lahenduseks olla meelevalduste ära keelamine. Interneti puhul ei oleks keelamisest ka mingit kasu, sest sellisel juhul keskkond ise või siis keskkonna kasutajad lihtsalt kolivad mujale. Internetikeskkonna puhul on oluline see, et keskkond võtaks kommentaari maha, kui antakse teada, et on probleem. Piirangute vähesusel on ka oma positiivne külg, mis ilmnes küberrünnakute ajal. Foorumites kirjutamise lihtsus muutis nimelt ründajad kergelt identifitseeritavaks – kui foorumites kirjutamisel oleks suuremad piirangud, siis ka kurikaelad pööraksid rohkem tähelepanu oma identiteedi varjamisele. Esitan ka esinejatele küsimuse – kas minu blogis kommentaarina ilmunud spämmimootori positatud lingid siivututele lehekülgedele (või analoogselt üles laetud laim) oleks Leedo kaasusele tuginedes piisavaks põhjuseks ka minu vastutusele võtmisel?

**Viljar Peep:** Iga foorumipidaja enda risk on see, millise kommenteerimisvõimaluse ta võimaldab. Kui see süsteem on nõrk, peab arvestama ka sellega, et kui tuleb kaebusi, peab reageerima ja kui ei reageeri, võtab vastutuse.

**Andrus Raudsalu:** On üks väga oluline põhimõtteline küsimus, mis on ka Leedo kaasuse puhul kerkinud. Nimelt antud juhul härra Leedo pöördus ainult Delfi vastu, ta ei proovinudki tuvastada kommentaatoreid. See aga edastab ühiskonnale ohtliku sõnumi: laimake palju tahate, las siis Silver või Delfi maksab selle teie eest kinni. Väidan, et seesama otsus, mida on reklaamitud kui veebikeskkonda korrastavat, minu meelest pigem lisab pahategijatele õli tulle.

**Ele Liiv:** Kui küsimus on: „Kas Delfi lahend on kirvemeetodil kohaldatav kõikidele analoogilistele juhtumitele?“ Siis vastus on, et ei ole. Kohus on ka selgelt öelnud, et see sõltub konkreetsetest asjaoludest ja konkreetsest foorumist.

**Saalist esitati sõnavõtt Ville Jehe poolt Ekspress Grupp/Delfist:** Põhiküsimuseks on internetikultuur ning selle arendamine. Kellegi karistamine või piirangute seadmine vaid tõmbab põhiprobleemilt tähelepanu ära ning ei aita kaasa selle lahendamisele, ehk kultuuri parandamisele. Kuna internet on globaalne, siis igasugused piirangud ei oleks efektiivsed, kuna nende tulemusena keskkonnad lihtsalt koliks kuhugi mujale ümber.

**Õpilasomavalitsuste liidu esindaja Daniel Sepp:** Andruse käest – kui targaks peate te keskmist Delfi kommentaatorit?

**Andrus Raudsalu:** Vaadates kommentaaride päritolu on keskmine Delfi kommentaator sama intelligentne kui on keskmise suurettevõtte kontoritöötaja või keskmine riigiametnik.

**Arutluse lõppsõnaks anti kõnevoor üle AKI direktorile Viljar Peebule:** Eraelu ja isikuandmete kaitse regulatsiooni näol on tegu uue õigusharuga, kus praktika on veel paika loksumata. Lõpetuseks teen ettepaneku kutsuda mingis vormis ellu isikuandmete kaitse ümarlaud, mis koondaks erinevaid osapooli, arvamuslimpideid, institutsioone ja kus saaks diskuteerida olulisemate otsustuste, seisukohavõtude ja poliitiliste arengusuundade üle.